

1. ΘΕΜΑ

Τονισμός ρημάτων: συνέπειες του νόμου της τρισυλλαβίας στην κλίση του «ενεστώτα» και του «αορίστου» της μέσης φωνής

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

γράφομαι – γραφόμαστε

γράφτηκα – γραφήκαμε

3. ΕΠΙΠΕΔΟ-ΒΑΘΜΟΣ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ

Από Α ΚΕΓ, 1 ΕΚΠΑ

4. ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗ ΓΝΩΣΗ

Σχηματισμός ρηματικών τύπων – κλίση του ρήματος

Νόμος της τρισυλλαβίας

5. ΠΙΘΑΝΑ ΛΑΘΗ

Σε πρώιμα επίπεδα, παραγωγή ρηματικών τύπων με τον τόνο σε θέση που δεν είναι δυνατό να υπάρχει ή που δεν είναι η σωστή: λ.χ., *γράφομαστε (<γράφομαι) ή *γραφήκα (<γραφτήκαμε).

6. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Όπως ορίζει ο νόμος της τρισυλλαβίας, δεν υπάρχει ελληνική λέξη που να τονίζεται σε συλλαβή αριστερότερα της προπαραλήγουσας. Ως προς την κλίση των ρημάτων αυτό έχει δύο πολύ εμφανείς επιπτώσεις στο σχηματισμό της μέσης φωνής: εφόσον η κατάληξη έχει δύο συλλαβές ο τόνος θα βρίσκεται στην τελευταία συλλαβή ακριβώς πριν από την κατάληξη (*γράφομαι, γράφεσαι, γράφεται, γράφεστε, γράφονται* – όπως και ενεργητικά *γράφουμε, γράφετε* κτλ.). Στο ίδιο παράδειγμα όμως, όταν οι καταλήξεις είναι οι ίδιες τρισύλλαβες, ο τόνος αναγκαστικά μετακινείται στην προπαραλήγουσα, για να διατηρηθούν οι απαιτήσεις του νόμου της τρισυλλαβίας, με συνέπεια να αλλάζει το θέμα από τονισμένο σε άτονο σε ορισμένα μόνο πρόσωπα. Έτσι, το α' πληθυντικό πρόσωπο του «ενεστώτα» και το α' και το β' πληθυντικό πρόσωπο του «αορίστου» της μέσης φωνής διαφέρουν από τα υπόλοιπα κατά το ότι το θέμα του ρήματος είναι υποχρεωτικά άτονο:

<i>γράφομαι</i>	<i>γράφτηκα</i>
<i>γράφεσαι</i>	<i>γράφτηκες</i>
<i>γράφεται</i>	<i>γράφτηκε</i>
<i>γράφόμαστε</i>	<i>γραφήκαμε</i>
<i>γράφεστε</i>	<i>γραφήκατε</i>
<i>γράφονται</i>	<i>γράφτηκαν</i>

Όπως συμβαίνει γενικά με το νόμο της τρισυλλαβίας (βλ. σχετικό δελτίο), το ίδιο ισχύει ανεξάρτητα από τον αριθμό των συλλαβών της λέξης (ή του θέματος, στην περίπτωση μας):

<i>περιγράφομαι</i>	<i>περιγράφτηκα</i>
<i>περιγράφεσαι</i>	<i>περιγράφτηκες</i>
<i>περιγράφεται</i>	<i>περιγράφτηκε</i>
<i>περιγραφόμαστε</i>	<i>περιγραφήκαμε</i>
<i>περιγράφεστε</i>	<i>περιγραφήκατε</i>
<i>περιγράφονται</i>	<i>περιγράφτηκαν</i>

Προφανώς, το ίδιο ισχύει σε κάθε περίπτωση που η κατάληξη είναι τονισμένη – σε κάθε ρηματικό τύπο είτε της κοινής είτε των ιδιωμάτων / διαλέκτων: κάθε τρισύλλαβη κατάληξη είναι κανονικά τονισμένη στην προπαραλήγουσα. Έτσι, και οι εναλλακτικοί τύποι του γ' πληθυντικού του μέσου αορίστου:

γραφήκανε, αγαπηθήκανε, ζαναπαντρευτήκανε.

7. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Κατά την παρουσίαση των σχετικών καταλήξεων, πρέπει να τονιστεί ότι αυτές οι τρεις καταλήξεις είναι πάντα τονισμένες. Σε κάποια εγχειρίδια που παρουσιάζουν πίνακες καταλήξεων, όλες οι καταλήξεις παρουσιάζονται άτονες – όμως σε κάθε περίπτωση ο διδάσκων οφείλει να επισημάνει τον υποχρεωτικό τονισμό της προπαραλήγουσας σε αυτές τις περιπτώσεις και τη συνακόλουθη αλλαγή του τονισμού του θέματος.

8. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΣΥΝΑΦΗ ΘΕΜΑΤΑ

ΜΠ6: Νόμος της τρισυλλαβίας

ΑΤ17: Τονισμός ρημάτων: η αύξηση κατά το σχηματισμό του «παρατατικού» και του «αορίστου»

9. ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΥΛΙΚΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Γλωσσικές Ασκήσεις: 364, 367, 382-389.